

УДК 141.7+37.01(100+477)
DOI 10.31392/NPU-VOV.2020.3(78).05

МЕДИЧНА ОСВІТА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЦІННОСТЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Тамара КІРИК

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов та
соціально-гуманітарних дисциплін
ПЗВО «Київський медичний університет»

© Кірик Т., 2020

Ключові слова: світоглядна еволюція, гуманізм, неогуманізм, трансгуманізм, ООН і «17 цілей сталого розвитку», рейтинги впливу, ноосфера, ноонауки, ноогуманізм, медична освіта.

Стаття скерована на вивчення явища великого тренду переорієнтації діяльності всього світового науково-освітнього комплексу, що може прискоритися під впливом пандемії COVID-19. Досліджено витoki сучасної індустріальної освітньої парадигми зразка XIX ст. й пояснено причини застосування кількісних показників до оцінювання наукової продукції, університетів та інших ЗВО. Зазначено, що йде перехід до нового та «екологізованого» оцінювання, що спирається на зміну філософії освіти загалом і на ноогуманістичну орієнтацію цілей та методів діяльності університетів. Запропоновано врахувати цю інновацію у створенні стратегії змін системи вищої освіти та системи оцінювання результатів діяльності науковців та викладачів України.

Зagliблення світу в інформаційно-комп'ютерну еру стало причиною незвичайної реакції людства на коронавірусну пандемію COVID-19. На хвилі страху, розгубленості, активізації конспірологічних уявлень поступово формується усвідомлення форсмажорної необхідності глобального об'єднання для створення ефективних контрзасобів. Хоч щорічна кількість смертей від поширених епідемічних хвороб (туберкульозу, малярії, сезонних спалахів грипу) навіть більша від проголошених втрат від коронавірусу, вони не привертають таку ж увагу й острах, як пандемія COVID-19. З-поміж достатньо помітних нових світових трендів в освітньо-науковій сфері ми виокремлюємо процес зміни основних парадигм та цілей їх діяльності щодо фундаментальних і прикладних досліджень.

У цій статті ми викладемо наш аналіз становища систем охорони здоров'я і вищої медичної освіти в минулому і головні прояви зміни їх діяльності у постпандемічному світі в аспекті фундаментальної основи і скерованості їх зусиль і можливостей. У центрі уваги буде еволю-

ція *парадигми* діяльності всієї освітньо-наукової сфери і вивчення ознак тих інновацій і змін, що свідчать про найбільш імовірний розвиток медичної освіти і практики в найближчі десятиліття XXI ст. Будемо шукати розв'язок проблем сьогодення і прогнозованого майбутнього, використовуючи методи інтегрального мультидисциплінарного аналізу із залученням нової інформації і відкриттів тих молодих наук, що мають найбільші досягнення у вивченні людини в цілому та виявленні законів змін і діяльності її головного мозку і нервової системи. Інформаційною базою будуть наукові публікації українських і зарубіжних науковців ([1; 4; 6; 7; 13; 14; 15] та ін.)

Спершу нагадаємо те, про що дуже рідко згадують у своїх працях наші колеги. Ми маємо на увазі найбільш упливові уявлення в цілях життєдіяльності всієї людської популяції, у магістральній скерованості призначення наукових і технологічних досліджень і використанні їх результатів.

На нашу думку, за порівняно короткий період становлення і розвитку індустріального способу виробництва і використання матеріальної і духовної продукції сформувалося могутнє за своїм впливом переконання в тому, що машини і технології варто розглядати єдиним надійним і незамінним засобом вирішення всіх проблем. Воно не було б таким руйнівним для людства і біосфери загалом, якби не скеровувалося на винайдення, виготовлення, масове тиражування і навіть надмірно широке використання все більш досконалих і дорогих засобів оборони і нападу. Прикладом шкідливості подібної «індустріальної парадигми» діяльності всієї освітньо-наукової сфери ми вважаємо явище підняття до вершин суспільної цінності й головної мети людства скерування мало не всіх можливих ресурсів провідних держав світу на створення ядерних і ракетних засобів, надмірна потужність яких досягла рівня неможливості їх доцільного використання. І навіть це не зупиняє цей успадкований від двох попередніх століть потік фінансових і люд-

ських витрат – щороку понад 2 трильйони доларів США.

Одним з результатів утвердження індустріальної науково-освітньої парадигми ми вважаємо появу і поширення аномальних індикаторів і показників якості і досконалості університетів. Як відомо, у цій темі у світі домінують «академічні рейтинги університетів», де на чільних позиціях перебувають заклади США, Великобританії та Німеччини, орієнтовані саме на важливі для нападу і оборони фундаментальні дослідження й конвертацію їх результатів у все більш дорогі і досконалі засоби не тільки масового, а й прицільно-вибіркового знищення. У цій групі серед лідерів не бракує таких, що своїми річними бюджетами перевищують всі витрати України на сектор державної вищої освіти.

Прикро, що керівники України вимагають від викладачів усіх університетів активно змагатися саме з цими закладами, у колі яких вже давно виникли наукові журнали монопольного характеру – Nature, Science, Cell, PLOS one та ін. Для публікації однієї статті в цих та трохи нижчих за рангом журналах середній за своїми заробітками доцент українського закладу вищої освіти змушений витратити мало не піврічний заробіток. Подвійно прикро те, що навіть зараз, коли світ розпочав змінювати науково-освітню парадигму, в Україні набрала повних обертів «хіршеманія», вимоги до високих показників «цитованості» і т. д. Обґрунтована критика сучасних збочень в оцінці якості статей і праці викладачів ЗВО України наведена у [10]. Ми додамо до матеріалу цієї статті факт відмови керівників Китаю від «хіршеманії» на підставі того, що вона зумовила незаперечне зниження наукової цінності статей китайських науковців і переповнення їх недостовірною інформацією.

З огляду на вказані новітні тренди, висловимо сподівання, що пандемія COVID-19 може мати й корисні наслідки в аспектах зміни пріоритетів мислення сучасної популяції Номо, зокрема, в усві-

домленні необхідності скерування більшої частини вказаних грандіозних ресурсів на порятунок людства, на його захист від майбутніх і, можливо, ще небезпечніших пандемій та інших загроз. І в цих нових умовах людство неминуче змушене буде відмовитися від ядерно-ракетної істерії й сконцентруватися на охороні здоров'я, на вдосконаленні медицини ([1; 6: 7] та ін.).

Найбільш виразною ознакою відмови від старих парадигм ми вважаємо появу в березні 2020 року першого в історії людства рейтингу досконалості університетів Impact Ranking 2020 [15], що спирається на екологічну парадигму, оцінюючи заклади за їхніми успіхами у виконанні «17 цілей для сталого розвитку». Цей великий доку-

мент був прийнятий в ООН у 2015 році й пізніше трансформувався у закони, які діють у переважній більшості держав світу.

Доцільно назвати цей новий рейтинг «екологічним», адже він ставить у центр вимог до університетів їх екозахисну діяльність (так, як пропонує В. Андрущенко у статті [1]). Він коротший від китайських чи інших академічних рейтингів, але містить аж 10 закладів України (3 з Харкова, по 2 з Києва і Львова, а також з Сум, Острога і Чернігова). Екологічні критерії досконалості настільки специфічні, що в цей «екорейтинг» увійшло усього 2 заклади з Німеччини. Більш докладна інформація для всіх країн, що входять у новий екорейтинг, подана в табл. 1.

Таблиця 1

Перелік країн і кількість їхніх ЗВО, що входять у The Times Higher Education Impact Rankings 2020

Кількість закладів	Країна / країни	Кількість закладів	Країна / країни
63	Японія	18	Ірак
47	Росія	17	Іран
36	Туреччина	16	Франція, Південна Корея, Мексика
34	Великобританія	13	Малайзія, Чилі
32	Іспанія	11	Колумбія
31	США	10	Україна, Італія, Португалія
30	Бразилія	9	Китай, Індонезія, Ірландія
31	Мексика	7	Фінляндія, Нова Зеландія, Румунія
26	Індія	6	Угорщина, Перу, Еквадор
24	Тайвань	5	Бангладеш, Йорданія, Польща, Саудівська Аравія, Туніс, Чехія
23	Єгипет, Пакистан	4	Алжир, Латвія, Ліван, Нігерія, Нідерланди, Південна Африка, Словаччина, Філіппіни
21	Австралія	3	Гана, Греція, Гонконг, Кіпр, Бахрейн, Швейцарія,
19	Канада, Таїланд	2	Азербайджан, В'єтнам, Данія, Ісландія, Казахстан, Кіпр Північний, Марокко, Німеччина, ОАЕ, Палестина, Швеція, Шрі-Ланка,
		1	Австрія, Афганістан, Аргентина, Бельгія, Болгарія, Боснія-Герцеговина, Венесуела, Ізраїль, Катар, Kenia, Коста-Ріка, Кувейт, Макао, Норвегія, Пуерто-Ріко, Словенія, Узбекистан, Уругвай, Ямайка

Чи не найбільшою відмінністю вказаного рейтингу від усіх попередніх є значна присутність у ньому вищої освіти з арабського світу. Раніше вони були відсутні цілком. Ми ж можемо радіти не тільки перевагою над Німеччиною чи навіть Китаєм,

а й тим, що серед 10 українських закладів є Національний фармацевтичний університет з Харкова.

Ми вважаємо зміну парадигми насамперед у медичній сфері не тільки доцільною, а й обґрунтованою історично. Ево-

люція вищої освіти свідчить про дуже давню лідерську позицію теоретичної і практичної медицини. Вже при першому зверненні до історії європейської університетської освіти вражає факт обов'язкової присутності в старовинних закладах медичного відділення навіть садів для вирощування частини майбутніх ліків. Наприклад, влада містечка Монпельє на півдні Франції надала закладу право готувати лікарів у 1180 році, а правників, теологів і філософів аж на 109 років пізніше. Набагато старший італійський університет в Салерно, в якому провідна для Європи медична школа зростає ще у VIII–IX століттях зі спілки лікарів, пов'язаних зі шпиталем при славетному монастирі Монтекассіно. За подальші століття університети перестали відігравати роль головних колисок молодих лікарів, адже в усіх великих і середніх державах сформувався спеціалізований сектор вищої освіти з характерною пірамідалною структурою, на вершині якої перебувають медичні університети.

Настання XXI ст. позначене надходженням чергової виробничої революції, яка особливо радикально вплинула на створення і поширення інформації, що ліквідувала монополію вчителів шкіл і викладачів ЗВО на повідомлення учням і студентам фактів, дат, текстів книжок та іншої інформації. Ми переважно навчаємо зараз представників «покоління Z», які з раннього дитячого віку оперували з яскраво-екранними невеликими міні-комп'ютерами, отримуючи можливість бачити щось цікаве для них, обране з мільярдів сторінок текстів і, схоже, зі ще більшої кількості зображень. Технологічний прогрес щороку породжує все нові й нові терміни, тому авторитет доцента чи навіть професора може зазнати зниження у разі їх небажання використовувати нову інформацію і намагання спиратися тільки на книги та інші видання, які заслуговують прикметника «класичні».

Слід визнати, що становище викладачів **соціогуманітарних дисциплін** постійно ускладнюється саме через посилення по-

току цілковито нової інформації, яку нам необхідно використовувати в навчальному процесі. Наприклад, майбутнім лікарям ми не можемо викладати історію філософії, яка доцільна на філософському факультеті того чи іншого національного університету. Нам необхідно «озброїти» молодь кращими досягненнями філософів (насамперед, засадами аналізу і знанням головних законів) і без зволікання надати приклади їх використання.

Далі коротко викладемо наш досвід ознайомлення студентів з новітніми світоглядними уявленнями про *трансгуманізм* і *ноогуманізм* з доведенням переваг другого над першим.

Ноогуманізм ми вважаємо найбільш перспективним світоглядом для сучасного людства, що загнало себе в індустріальну безвихідь і продовжує посилювати екологічні та інші загрози для свого існування. Однак у світі ідей він ще не завоював незаперечного лідерства і повинен змагатися з кількома конкурентами.

Розглянемо одного з цих уже достатньо розрекламованих суперників – трансгуманізм. Це порівняно молоде вчення про можливість «*удосконалення людини і подовження її життя*». Його поява на Заході зумовлена поєднанням двох явищ:

1) усвідомленням неминучості всепланетного цивілізаційного колапсу в разі продовження індустріального розвитку;

2) винайденням групи цілком нових технологій та створенням апаратури для прямого поєднання штучних конструкцій з нервовою та іншими системами людини.

Проаналізуємо проголошену трансгуманістами можливість легкого здійснення більшості мрій людини про здоров'я, щастя і навіть безсмертя через поліпшення «природної людини» за рахунок штучних засобів.

Одразу вкажемо на те, що наявний варіант трансгуманізму мало цікавиться фактом появи і дуже швидкого вдосконалення штучного інтелекту (Artificial Intelligence – AI) як множини комп'ютерних програм,

орієнтованих на виконання майже всіх інтелектуальних завдань, які в даний момент виконують сотні мільйонів працівників із середньою спеціальною і вищою освітою.

Трансгуманісти розпочали з критики всіх «попередніх гуманізмів» – античного, теїстичного, Відродження, наукового комунізму, гумбольдтівського, атеїстичного – й висловили сподівання на синергетичне поєднання сучасних мікро- і наноелектронних елементів з тілом людини аж до перетворення наших нащадків у безсмертних істот. Зауважимо, що існують й інші та менш численні об'єднання інноваторів – *іморталісти* (сподіваються перемогти смерть засобами кріоніки та інших наук), *постгендеристи* (ліквідатори обох статей і творці «поєднання»), *техногеяністи* (варіант «екологістів»), які звертаються до сонму грецьких богів і богинь та діють від імені Геї – «усієї Землі», яку навіть оцінюють як цілком розумний та великий суб'єкт) та ін.

Отже, різних варіантів мрій і мрійників є багато. Зустрічається чимало енергійних та небезпечних, про яких мало не щодня нагадують нам ЗМІ (особливо шкідливим для мислення українців ми вважаємо нескінченний телесеріал «Битва екстрасенсів»).

А от об'єднання «справжніх трансгуманістів» зазвичай започатковують від американського письменника-фантаста і футуролога Ферейдуна Есфендіарі (1930–2000), який усе життя обдаровував оточення і людство позитивним і надіями, розшукуючи для всієї Землі шлях до щастя. Вважають, що він увів в обіг словосполучення *transitory human* (за вкладеним змістом ми обираємо переклад «*трансформована людина*»). Від нього і пішов термін «трансгуманізм» [12, с. 235].

Активність Ф. Есфендіарі призвела до появи Світової трансгуманістичної асоціації (The World Transhumanist Association), яка діє з 1998 р., услід за якою в Росії була організована національна організація Російський трансгуманістичний рух з орієнтацією на кріоніку (веб-сторінка <http://www.transhumanism-russia.ru/>). У 2011

році за підтримки молодих бізнесменів виникло відгалуження з назвою «Росія 2045», лідер якої Д. Іцков переконано обіцяє кібернетичне безсмертя засобами перенесення «всього вмісту» людського мозку в цілком штучне тіло з поширеною назвою «аватар» [2; 3], для якого забезпечення безсмертя – просте технічне питання періодичної заміни якихось деталей. Велику кількість думок багатьох філософів і представників інших наук можна відшукати у виданнях [3; 11] та в різних номерах відомого часопису «Человек», появу якого започаткував відомий радянський академік І. Фролов.

Тема серйозного критичного аналізу всього трансгуманізму доволі широка, а тому цей наш виклад вимагає високого лаконізму. Ми оберемо наведення «першоджерела», але обмежимося тільки пояснювальними фразами до всіх десяти положень «Трансгуманістичного маніфесту», який одразу ж визначається як «матеріалістична філософська течія» [12]:

1. Трансгуманізм – концентроване вираження здорового глузду і головних життєвих цінностей.

2. Трансгуманізм – прагнення до вищої справедливості і щастя, до ліквідації загрози смерті.

3. Трансгуманізм – природний прояв людської сутності як участі кожної особи в еволюції людства.

4. Трансгуманізм – фактор прискорення еволюції людини.

5. Трансгуманізм – результуючий вектор прогресу.

6. Трансгуманізм – прагнення до збереження цивілізації. Головне завдання – знищення людства.

7. Трансгуманізм – ясне розуміння безумовної ієрархії завдань (головним є не політ на Марс, а досягнення у продовженні життя людини).

8. Трансгуманізм – координатор напрямів наукового пошуку, тому вкажемо найбільш перспективні напрями: регенеративна медицина, персональна медицина, превентивна медицина, вивчення нейрогенезу

і впливу вищої нервової діяльності на процеси старіння, нейромодування, вивчення біомаркерів старіння, генетична і епігенетична регуляція, вивчення диференціювання клітин і клітинної картини старіння, клітинна і гормональна терапія, тканинна інженерія та створення штучних органів, удосконалення методів вивчення молекулярно-біологічних процесів, розробка методів кріозбереження великих біологічних об'єктів, математичне моделювання старіння, створення штучного інтелекту і керування нанороботів, еволюційна біологія старіння, вивчення синтетичної і фрактальної теорій старіння, а також теорії свідомості, розвиток футурології і вивчення явища сингулярності. Розвиток цих наукових напрямів Трансгуманізм активно пропонує і підтримує.

9. Трансгуманізм – активна життєва позиція.

10. Трансгуманізм – це прагнення до розширення можливостей людини. [12, с. 241–242]

Вражає сила страху авторів «Трансгуманістичного маніфесту» перед неминучістю смерті, адже перші сім положень у різних варіантах повторюють переконання у тому, що всі інші люди так само перелякані, як вони, і мріють тільки про безсмертя. Можна навіть сказати, що у Т-маніфесті пропонується твердження про тотожність «щастя» і «дуже тривалого життя». Достатньо виразне також типове для країн Заходу ототожнення «прогресу» з підвищенням рівня комфорту і подовженням життя.

Пункт 8 ми вважаємо настільки важливим, що навели його без скорочень, погоджуючись з хорошим переліком провідних тем і секторів наукових досліджень, на які важливо скеровувати більшість сучасних і майбутніх ресурсів, одночасно ведучи здоровий спосіб життя (щоправда, автори Т-маніфесту не утрималися і внесли в текст пункту 8 доволі відверту рекламу кріоніки). Звісно, ми не тільки з причин фахової єдності приєднуємося до закликів інтенсифікувати і так доволі концентрова-

ні зусилля з дослідження людини й захисту її здоров'я. Але в нас є відчуття «неповноти» поглядів творців Т-маніфесту. Схоже, є підстави вважати, що його поява інспірована переважно чоловіками з сонму прихильників сучасної «західної цивілізації» й весь проєкт може бути перейменований на «**ТТ-м – Технологічно-трансгуманістичний маніфест**». Ще одна особливість – прояв міфу про перевагу логічного мислення над усіма іншими. Новітня когнітологія і медична практика свідчать про цілковиту необхідність емоційної складової у мисленні: психічно здорова людина мислить «комплексно», хвора на повну беземоційність стає тягарем для себе та усіх, замикаючись на нескінченному переборі логічно можливих варіантів учинків і дій.

Якщо «з відстані» поглянути на всю «штотеханіну» навколо ідеї штучно-технологічного удосконалення людини заради «щастя і безсмертя», то достатньо виразно помітне явище «фондрайзінгу» – гонитви за фінансами та іншими ресурсами олігархів та інших найбільш впливових осіб.

Обіцянкою отримання спершу чудодійних лікувальних засобів з подальшим гарантуванням безсмертя переважна більшість незалежних спілок трансгуманістів й справді отримує бажане, викликає увагу й допомогу ЗМІ, опиняється у колі загального зацікавлення, що тішить їх самолюбство і робить життя «щасливішим». На цей рух до вдосконалення людини накладаються більш серйозні плани оборонно-стратегічного характеру кількох провідних держав Заходу (США, Ізраїлю та інших) досягти переваги над можливими супротивниками через поглиблені дослідження мозку людини і створення «штучного інтелекту» для управління перспективними видами зброї.

У секторі теорії і практики «штучного інтелекту» зміни наростають вражаюче швидко. Практично щотижня приходять повідомлення про чергові досягнення ШІ завдяки використанню програм прискореного самонавчання у створенні пейзажів і портретів, музичних творів, літературних

есе чи оповідань на основі кількох фраз для орієнтування і т. д. Справа вже дійшла до застосування настільки досконалих програм, що ШІ спромігся шляхом аналізу текстів десятків тисяч статей з теми «Сучасні акумулятори» мало не миттєво скомпонувати велику і прекрасно структуровану монографію з аналізом та узагальненням цієї величезної інформації. Очевидно, що так само швидко і якісно люди, які внесли ці тисячі матеріалів у базу даних ШІ, не могли б виконати подібне завдання. Останнє приємне повідомлення на цю тему – відкриття для загального використання спеціалізованої програми перевірки всіх фото та інших зображень на відсутність «комп'ютерного втручання» (будемо чекати розвитку цієї програми у напрямі виявлення «глибокого плагіату»).

Поза полем уваги теоретиків трансгуманістичного «поліпшення» людини лишаються пошуки відвернення засобів наближення глобальних загроз для людства – екологічного та іншого колапсів. У наших останніх статтях в провідних часописах України ([8; 9] та ін.) ми пропагуємо факт винайдення в Україні екологічно нешкідливих виробництв і процесів, які доцільно назвати «ноотехнологіями» та ввести для них найвищий – сьомий технологічний уклад.

А от використати ідею створення і поширення безпечних для людини ноотехнологій, реформувати медичні та інші інституції у ноозаклади, розширити можливості виховного впливу на студентів завдяки використанню ноопедагогіки і ноопсихології ми вважаємо перспективним і необхідним. Компактно висловити ці наші твердження ми спробуємо через авторське графічне представлення найбільш перспективних понять для вищої школи XXI ст. Його перший варіант, оприлюднений у [9], а новіший ще недостатньо відрізняється від попереднього, тому ми не будемо його наводити тут. Обмежимося зауваженням, що концепт «**ноосфера**», який лишається лідером у всьому сучасному українському

ноолексиконі, поділяє вказану схему тергів на дві частини. Більша охоплює ультраважливі терміни зі сфери гуманітарних наук – ноосимбіоз, ноомислення, ноокультура, ноофілософія та ін. Менша за лексичним обсягом містить терміни зі світу раціональності, виробництва, матеріального та іншого забезпечення. Центральним серед них ми вважаємо поняття «ноотехнології», адже без їх перемоги над індустріальними виробництвами неможливо реалізувати узгоджену з потребами біосфери економіку і побудувати ноосупільство – основу ноосфери.

Звертаючись до студентів з нашим аналізом сьогодення і майбутнього, ми вказуємо на потенційну шкідливість тих матеріалів ЗМІ, автори яких називають штучний розум головним ворогом людини. Ми ж наголошуємо на перспективу і необхідність звернення до ноотехнологій і ноонаук як головної бази ноогуманізму. На цій основі можливе позитивне поєднання потенціалу штучного інтелекту з ноорезультатами фундаментальних досліджень задля зростання фахової компетентності десятків і сотень тисяч молодих лікарів, яких готують українські і зарубіжні вищі школи.

Питання прогресу національної медицини й охорони здоров'я населення ми вважаємо виключно складним і своєчасним. Успадкована у 1991 р. Україною частина медичної системи СРСР була значно деградованими рештками світової якості та ефективності державної структури, створеної ще у перші роки зміцнення влади більшовиків видатним лікарем і організатором М.О. Семашком (1874–1949). Він тривалий час накопичував досвід не тільки в медичній системі Російської імперії, але й у кількох європейських країнах, що дало змогу втілити в системі охорони здоров'я загалу населення і підготовки фахівців найкращі елементи одразу кількох зарубіжних медичних систем (німецької, британської, американської та інших). Зарубіжжя визнавало і визнає, що для свого часу «система Семашка» була кращою у світі. Для під-

твердження цієї оцінки достатньо просто нагадати всі її принципи:

I. Повна централізація системи охорони здоров'я і використання в усіх її частинах засад гуманізму та комуністичної ідеології.

II. Однакова доступність для всіх громадян.

III. Найбільша увага до материнства і дитинства.

IV. Поєднання профілактики і лікування.

V. Ліквідація соціальної нерівності як бази більшості масових хвороб.

VI. Якнайбільше залучення громадськості до справи охорони здоров'я.

Відставання СРСР у медичній галузі стало наслідком ерозії цих принципів і намагання його керівників випередити НАТО та інші спілки розвинених держав не в середній тривалості життя громадян та його якості, а в кількості й потужності ядерного арсеналу. Важливо зазначити, що дуже багато держав світу під час модернізації своїх систем охорони здоров'я використали поєднання кращих рис «системи Семашка» з новітніми технологічними та інформаційними досягненнями. Виконані нами дослідження і матеріали зарубіжних науковців свідчать про те, що за позицію творця найкращої у світі системи медичної освіти і охо-

рони здоров'я може змагатися сучасна Іспанія саме тому, що вона спирається на вказані вище шість принципів і європейський неогуманізм (з елементами ноогуманізму).

Багато позитивного можна запозичити з досвіду організації системи охорони здоров'я сучасної Німеччини, яка має більше від іспанських фінансові і технологічні ресурси, але не від США. Незастосовною для наших сучасних умов ми вважаємо американську «ринкову» модель охорони здоров'я, де ідея перетворення професійної діяльності лікарів та інших фахівців в особливі приватні послуги справила нищівний вплив на етос медичної сфери, на все глибше розмивання і відхилення від головних засад європейського гуманізму і Присяги Гіппократа.

На щастя, генетичний архетип мислення і поведінки українців загалом скерований на несприйняття агресивного індивідуалізму, він проти вславлення досягнення багатства за будь-яку ціну та ін. Автор та колеги в ПУВО «Київський медичний університет» під час навчальної і виховної роботи діють саме в цьому стратегічному напрямі, адже висока якість і справжня безпека життя можливі тільки для всього соціуму на засадах дотримання справедливості, доброти і порядності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. Екологічна парадигма української освіти // Вища школа України. 2019. № 4. С. 5–12
2. Беннтес М. Как Дмитрий Ицков планирует жить вечно // Инопресса. 26 июля 2014. URL: <http://www.inopressa.ru/article/26Jun2014/times/itskov.html>
3. Глобальное будущее 2045. Конвергентные технологии (НБИКС) и трансгуманистическая эволюция / под ред. проф. Д. И. Дубровского. М.: ООО «Изд-во МБА», 2013. 272 с.
4. Голдберг Э. Парадокс мудрости. Научное опровержение "старческого слабоумия". Революционный взгляд на мышление человека / пер. с англ. Л. А. Афанасьева. М.: Поколение, 2007. 381 с
5. Ицков Д. Жизнь бесценна, но коротка // Взгляд. 10 июля 2012. URL: <http://vz.ru/opinions/2012/7/10/587873.html>
6. Казаков В. Н. Размышления о медицине (философия естествознания). Кн. первая. Донецк:

REFERENCES

1. Andrushchenko V. (2019). Ekologichna paradyhna ukrayins'koyi osvity [Ecological paradigm of Ukrainian education]. Vyshcha osvita Ukrainy [Higher Education of Ukraine]. No.4, pp. 5–12, 84, 88. [in Ukrainian]
2. Benntes M. (2014). Kak Dmitriy Itskov planiruyet zhit' vechno [How Dmitry Itskov plans to live forever]. Inopressa. 26 iyulya 2014. [Inopressa]. July 26, 2014. URL: <http://www.inopressa.ru/article/26Jun2014/times/itskov.html> [in Russian]
3. Dubrovsky D. I. (Eds.) (2013). Global'noye budushcheye 2045. Konvergentnyye tekhnologii (NBICS) i transgumanisticheskaya evolyutsiya [Global Future 2045. Convergent Technologies (NBICS) and Transhumanistic Evolution]. Moscow: LLC "Publishing house MBA". [in Russian]
4. Goldberg E. (2007). Paradoкс mudrosti. Nauchnoye oproverzheniye "starcheskogo slaboumiya". Revolyutsionnyy vzglyad na myshleniye cheloveka [The paradox of wisdom. Scientific

Изд-во «Ноулидж» (Донецкое отделение), 2010. 419 с.

7. **Казаков В. Н.** Будущее медицины (что нас ждет завтра). Кн. вторая. Донецк: Изд-во «Ноулидж» (Донецкое отделение), 2011. 551 с.

8. **Кірик Т. В.** Філософсько-освітній аналіз первинної еволюції концепту "неогуманізм" // Вища освіта України. 2015. № 2. С. 21–37, 104, 107–108.

9. **Кірик Т.** Філософія освіти про ноолексикон для вищої школи XXI ст. // Вища освіта України. 2017. № 1. С. 30–36, 87, 90–91.

10. **Корсак К. В.** Вища освіта в умовах шкідливих інформаційних епідемій // Вища освіта України. 2018. № 3. С. 39–46, 86, 91.

11. Россия 2045. Заглядывая в будущее. Ч. 1. URL: <http://www.youtube.com/watch?v=TrfpGjL-xCk>

12. **Турчин А. В., Батин М. А.** Футурология. XXI век: бессмертие или глобальная катастрофа? М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2013. 263 с.: ил., [24] с. цв. вкл.

13. **Уилсон Э.** Хозяева Земли. Социальное завоевание планеты человечеством. СПб.: Питер, 2014. URL: <https://www.litmir.me/br/?b=250777&p=31>

refutation of "senile dementia". A revolutionary view of human thinking]. Moscow: Generation. [in Russian]

5. **Itskov D.** (2012). Zhizn' bestsenna, no korotka [Life is priceless, but short]. Vzglyad. 10 iyulya 2012. [Look]. July 10, 2012. URL: <http://vz.ru/opinions/2012/7/10/587873.html> [in Russian]

6. **Kazakov V. N.** (2010). Razmyshleniya o meditsine (filosofiya yestestvoznaniya), Kniga pervaya [Reflections on Medicine (Philosophy of Natural Science), Book One]. Donetsk: Publishing house "Knowledge" (Donetsk branch). [in Russian]

7. **Kazakov V. N.** (2011). Budushcheye meditsiny (chto nas zhdet zavtra). Kniga vtoraya [The future of medicine (what awaits us tomorrow). Book two]. Donetsk: Knowledge Publishing House (Donetsk Branch). [in Russian]

8. **Kiryk T. V.** (2015). Filosofs'ko-osvitniy analiz pervynnoyi evolyutsiyi kontseptu "neohumanizm" [Philosophical and educational analysis of the primary evolution of the concept of "neohumanism"]. Vyscha osvita Ukrayiny. [Higher education in Ukraine]. No. 2, pp. 30–36, 104, 107–108. [in Ukrainian]

9. **Kiryk T. V.** (2017). Filosofiya osvity pro nooleksykon dlya vyshchoyi shkoly XXI st. [Filosofiya osvity pro nooleksykon dlya vyshchoyi shkoly XXI st.]. Vyscha osvita Ukrayiny. [Higher education in Ukraine]. No. 1, pp. 30–36, 87, 90–91. [in Ukrainian]

10. **Korsak K. V.** (2018). Vyscha osvita v umovakh shkidlyvykh informatsiynykh epidemiy [Higher education in the context of harmful information epidemics]. Vyscha osvita Ukrayiny [Higher education in Ukraine]. No. 3, pp. 32–44, 87, 91. [in Ukrainian]

11. **Rossiya 2045.** Zaglyadyvaya v budushcheye. CH. 1. [Russia 2045. Looking into the future. Part 1]. URL: <http://www.youtube.com/watch?v=TrfpGjL-xCk> [in Russian]

12. **Turchin A. V., & Batin M. A.** (2013). Futurologiya. XXI vek: bessmertiyе ili global'naya katastrofa? [Futurology. XXI century: immortality or global catastrophe?]. Moscow: BINOM. Knowledge Laboratory. [in Russian]

13. **Wilson E.** (2014). Khozyayeva Zemli. Sotsial'noye zavoyevaniye planety chelovechestvom [Masters of the Earth. Social conquest of the planet by humanity]. Sankt-Peterburh: Peter. URL: <https://www.litmir.me/br/?b=250777&p=31> [in Russian]

14. **Ernst Ulrich von Weizsacker, Anders Wijkman** (2018). Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet. A Report to the Club of Rome. Springer.

15. The Times Higher Education Impact Rankings. URL: https://www.timeshighereducation.com/rankings/impact/2020/overall#!page/30/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/undefined